

SDP:s Ålandspolitik:

**Ett starkt Åland,
ett starkt Finland**

Ett starkt Åland, ett starkt Finland

SDP arbetar för hela Finland och för alla våra landskap och deras invånare. Åland är ett historiskt betydelsefullt och självstyrt landskap som i århundraden fungerat som en verklig brobyggare mellan Finland och Sverige. Åland med sin särskilda status men som en del av Finland är en rikedom som skall bevaras och utvecklas också i framtiden.

Kärnan i SDP:s Ålandspolitik är att bevara landskapets svenskspråkiga kultur och identitet samt att möjliggöra en välfungerande självstyrelse. Ålänningarna måste fritt kunna utveckla sitt eget samhälle inom ramen för självstyrelsen, med stöd av en förnyad självstyrelselag. SDP stöder Ålands rätt att självständigt besluta i frågor som hör till självstyrelsens behörighet.

SDP vill säkerställa att Ålands röst hörs både i Finland, i EU samt i det nordiska samarbetet. Landskapets invånare och näringsliv har rätt att påverka beslutsfattande som berör dem, både nationellt och internationellt. SDP arbetar för att Ålands särdrag beaktas och att landskapets självstyrda ställning stärks som en del av ett republikan Finland.

Samarbetet mellan Åland och övriga Finland ska bygga på ömsesidig respekt, öppenhet och konstruktiv dialog. SDP vill främja detta samarbete så att Åland och hela Finland tillsammans kan bygga en framgångsrik framtid.

SDP förbinder sig att:

- inrätta och upprätthålla en intern Ålandsarbetsgrupp inom partiet, där medlemmar från Ålands socialdemokrater och SDP deltar, för att säkerställa en levande dialog och utvecklingen av Ålandspolitiken.
- i regeringsställning se till att dess ministrar besöker Åland under valperioden för att stärka relationerna mellan landskapet, staten och partiet.
- se till att partiets ordförande besöker Åland under sin mandatperiod som partiordförande.

SDP:s Ålandspolitik i görningen. På bilden syns SDP:s ordförande Antti Lindtman, ÅSD:s ordförande Arsim Zekaj och utredaren för SDP:s Ålandspolitik Juha Beurling-Pomoell, framför Doktorsvillan under Ålandsbesöket den 20 augusti.

SDP:s politiska målsättningar:

En fungerande och tydlig självstyrelselag för Åland

Flera sammansättningar har under en rad år jobbat med att förnya den nuvarande självstyrelselagen. Bland annat tillsatte statsrådet 2013 en parlamentarisk kommitté som under president Halonens ledning påbörjade reformarbetet. Framstegen har dock varit långsamma. Den senaste processen baseras på bland annat Ålandsarbetsgruppens 2023 betänkande, vars mål var att utreda frågeställningar som bland annat rör förhållandet mellan bestämmelser i självstyrelselagen och grundlagen. Arbetet med att färdigställa ett hittills utarbetat propositionsutkast fortsätter i en ny självstyrelselagsarbetsgrupp som justitieministeriet tillsatte 2025.

Särskilt frågan om förhållandet mellan grundlagen och självstyrelselagen har väckt frustration på Åland. Detta skedde till exempel när landskapet beslutade att sänka rösträttsåldern i kommunalvalen till 16 år med stöd av att "kommunala val" enligt självstyrelselagen hör till landskapets behörighet. Vid lagstiftningskontrollen av landskapslagen konstaterades dock att rösträttsåldern i kommunala val är enligt grundlagen 18 år. Därför ansågs landskapet ha överskridit sin lagstiftningsbehörighet.

Undantag från grundlagen kan göras i landskapslag, om särnormer, som möjliggör sådana undantag, uttryckligen ingår i självstyrelselagen. Sådana undantag från grundlagen är exempelvis bestämmelserna i självstyrelselagen om hembygdsrätt och näringsrätt (jfr. grundlagens äganderättsskydd och näringsfrihet). Frågan kan emellertid ställas på sin spets när grundlagen har detaljerade bestämmelser, som för rösträttsåldern i kommunala val, och en uttrycklig bestämmelse om möjligheten att avvika från grundlagens bestämmelse samtidigt saknas i självstyrelselagen. Kollisioner mellan självstyrelselagen och grundlagen måste undvikas framöver. Åland måste kunna stifta lagar inom ramen för självstyrelselagen. Av självstyrelselagen bör tydligt framgå hur förhållandet mellan grundlagen och självstyrelselagen regleras så att självstyrelsen inte hindras att använda sina behörighetsområden och så att kommande utvecklingsmöjligheter inte kringskärs. Självstyrelsen skall utvecklas också efter den pågående reformen av självstyrelselagen. Självstyrelsen bör vara levande och utvecklas i takt med tiden.

Ålands skatteundantags administrativa börda bör minskas

Åland är ett av EU:s särskilda skatteområden, dvs. ett område som hör till unionen och tullområdet men inte till mervärdes- och punktskatteområdet. Till följd av detta skatteundantag omges Åland av en s.k. skattegräns gentemot övriga EU, inklusive övriga Finland. Skatteundantaget är en förutsättning för att bibehålla skattefri försäljning i internationell fartygs- och flygtrafik via Åland, vilket för sin del säkrar täta och förmånliga kommunikationer till och från ölandskapet för både invånare och näringsliv.

Skatteundantaget och de kommunikationer det upprätthåller har ansetts mycket viktiga inte bara för landskapet utan också för hela Finlands utrikeshandel och försörjningsberedskap. Å andra sidan utgör all varuhandel över skattegränsen export och import med tullformaliteter, vilket utgör en tung administrativ börda för den landbaserade näringen på Åland och har i värsta fall lett till uteblivna affärer då företag i andra EU-länder kan uppleva att handel med Åland är förknippad med en för hög administrativ kostnad.

I och med att Åland hör till unionen och dess tullområde är varorna i handeln mellan Åland och övriga EU unionsvaror. Därför bör tullformaliteterna förenklas så långt som möjligt.

Riket bör tillsammans med åländska aktörer mer effektivt utreda och främja möjliga förenklingar av tullformalitetserna på nationell nivå. Riket bör upprätthålla dialogen med landskapet och bistå i utredande av eventuella förenklingar. Sådana förenklingar kan ha formen av uttryckliga förenklingar enligt tullkodexen, som inte utnyttjas idag, eller av tillämpning av övrig gällande lagstiftning.

Dessutom bör Finland på EU-nivå påverka lagstiftningen (tullkodexen) så att den möjliggör så effektiva förenklingar av tullformalitetserna som möjligt. Målet är till exempel att det inte heller framöver ska krävas någon exportdeklaration i handeln mellan det finländska fastlandet och Åland.

Åländsk vindkraft behövs också i övriga Finland

Hela Finland inklusive Åland behöver stora mängder grön el och vätgas. Åland har utmärkta vindförhållanden och möjlighet att bygga storskalig havsbaserad vindkraft. Nuvarande elmarknadslag är otydlig, vilket gjort att Fingrid inte gått vidare med att ansluta el som produceras på Åland till stamnätet. Elmarknadslagen måste därför förtydligas. Alla möjliga hinder ska undanröjas för att Finland ska kunna dra nytta av Ålands havsvindkraft.

Dessutom är det viktigt att staten i enlighet med självstyrelselagen för en nära dialog med landskapet vid beslut som gäller vindkraftsprojekt på Finlands ekonomiska zon i Ålands omedelbara närhet. Om havsbaserade vindkraftverk byggs på Finlands ekonomiska zon och de omfattas av skyldighet att betala fastighetsskatt, ska den kommunala andelen av fastighetsskatten tillfalla den geografiskt närmaste kommunen, oberoende av om den ligger på Åland eller på det finländska fastlandet, förutsatt att självstyrelselagen tillåter detta för åländska kommuner.

Ålands deltagande i lagberedningen i tillräckligt tidigt skede – på svenska

Ålands röst måste höras och inkluderas bland annat i lagberedningen i tillräckligt tidigt skede. På så sätt undviks onödigt arbete och konflikter mellan landskapet och riket.

En av de största utmaningarna i relationen mellan Åland och staten är att landskapets röst inte alltid hörs tillräckligt tidigt i lagstiftningsprocessen. Detta måste förändras. De tjänstemän som bereder lagar som berör Åland måste få tydligare och strängare instruktioner att höra landskapet i tid. Förverkligandet av dessa instruktioner ska noggrant följas upp, och man ska åtgärda de bakomliggande orsaker som har lett till att ibland instruktionerna åsidosatts. För landskapet viktiga lagstiftningsprojekt måste identifieras och prioriteras redan i inledningsskedet av beredningen. För dessa projekt ska det säkerställas att landskapsregeringen får information på svenska i olika faser av beredningen.

För Åland väsentliga lagberedningar måste tidsplaneras så att tillräckligt med tid reserveras för översättning före remissrundan. Äläningarna måste få den svenskspråkiga versionen av regeringens proposition samtidigt som den finskspråkiga skickas på remiss. I ett tvåspråkigt land måste remissinstanserna ges möjlighet att ta ställning till propositionen och ge utlåtanden om den på såväl svenska som på finska. Detta kan tryggas enbart om tillräcklig tid för översättningsarbetet inkluderas i tidsplanen för beredningen.

För att förbättra kontakterna mellan landskapets och statens tjänstemän ska det satsas mera på det arbete som de nuvarande Ålandskontaktpersonerna i olika ministerier gör. Ministeriernas kontaktpersoner skall ha tillräcklig tid för att koordinera sitt ministeriums Ålandsärenden. Dessutom bör det särskilt i de ministerier som oftare hanterar lagstiftning som berör Åland finnas

avdelningsspecifika Ålandskontaktpersoner.

Användningen av svenska måste tryggas i statsförvaltningen. De tjänstemän som har kontakt med Åland måste vid behov få möjlighet att förbättra sina språkkunskaper genom mer språkutbildning som arbetsgivaren ordnar. Detta gagnar hela det tvåspråkiga Finland.

Varje ministerium ska dessutom ha möjlighet och skyldighet att använda tolktjänster i möten med ålänningar, om de finska tjänstemännens språkkunskaper annars inte räcker till för en korrekt behandling av ärendena. Förstärkningen av tjänstemännens svenskkunskaper får dock inte äventyras av förbättringen av tolktjänsterna.

Statsrådets kontaktperson på Åland

Den politiska ledningen i Helsingfors och Mariehamn måste upprätthålla permanenta och regelbundna kontakter. Detta kräver dock ständig planering och koordinering för att kontakterna ska bli verklighet i praktiken. Ålands landskapsregering har redan en egen representant i Helsingfors. Statsrådet bör i sin tur inrätta en tjänst vars innehavare fungerar som kontaktperson för den minister som koordinerar Ålandspolitiken. Kontaktpersonens uppgift är att fungera som en aktiv länk mellan landskapsregeringen och statsrådet i de för landskapet mest centrala politiska frågorna, samtidigt som denne stöder Ålandskontaktpersonerna i de olika ministerierna. En central uppgift för statsrådets kontaktperson är också att följa upp att regeringens politiska vilja i för Åland väsentliga frågor förverkligas i centrala lagstiftningsprojekt och andra beslut.

Huvudansvaret för uppföljning och beredning av Ålandsfrågor ligger på de behöriga ministerierna. Statsrådets kansli bör dock ansvara för samordningen av frågor av central betydelse för Åland på samma sätt som för EU-frågor.

Bilateralt avtal med svenska myndigheterna om sociala förmåner

Det är särskilt viktigt att ålänningarna har tillgång till högkvalitativa socialtjänster på svenska. I vissa fall är detta inte möjligt utan att landskapet köper socialtjänster från Sverige som bygger på långvarigt boende och placerar sina klienter i dessa enheter i Sverige, i enlighet med klienternas samtycke.

För vissa enskilda klienter har det uppstått problem eftersom Finland inte längre betalar folkpension till andra EU-länder, såsom Sverige. Detta har lett till orimliga situationer där åländska klienter inom den långvariga socialvården har placerats i Sverige och förlorat sin rätt till den finländska folkpensionen, eftersom deras bostadsort anses vara i Sverige.

Finland skall arbeta för att de behöriga myndigheterna i Finland och Sverige, det vill säga Folkpensionsanstalten och Försäkringskassan, i enlighet med EU-förordningen om samordning av de sociala trygghetssystemen, ska fatta ett undantagsbeslut enligt vilket långvariga klienter inom socialvården som har placerats från Åland till Sverige kan omfattas av den finländska folkpensionen, om de själva så önskar.

Statsrådets Ålandsstrategi ska hållas aktuell och användas aktivt

Den Ålandsstrategi som publicerades av Sanna Marins regering 2022 var den första i sitt slag och syftade till att stärka samarbetet mellan riket och Åland i enlighet med självstyrelselagen. Strategin fokuserade särskilt på att stärka förtroendet och kompetensen mellan dessa parter

samt att främja smidig kommunikation och samarbete.

Strategin presenterade konkreta åtgärder, såsom 1) ökad Ålandskompetens bland tjänstemän, särskilt gällande självstyrelse och språkfrågor, 2) förbättrat Ålands inflytande i EU-frågor där självstyrelseområdet har delvis begränsad beslutanderätt, 3) ministerbesök till Åland med målet minst ett besök per regeringsperiod, samt 4) tryggad användning av svenska i statsförvaltningen för att underlätta smidigt samarbete.

Genomförandet av statsrådets Ålandsstrategi måste följas upp och säkerställas. Strategin bör uppdateras i samarbete med Ålands landskapsregering i början av varje valperiod och användas aktivt som ett politiskt verktyg.

Ålandsstrategin bör vara ett centralt dokument i samordningen av statsrådets och de olika ministeriernas tvärgående Ålandspolitik. Dess kännedom och tyngd inom hela statsrådet bör stärkas.

I enlighet med strategins anda är det viktigt att föra en nära dialog till exempel mellan statens och landskapets beslutsfattare om hur en fördelning av utsläppshandelns inkomster ska lösas.

Åland starkare in i det nordiska samarbetet

SDP:s centrala mål är att bättre lyfta fram Ålands röst också i internationella sammanhang i frågor som är viktiga för landskapet. En av de viktigaste plattformarna här är det nordiska samarbetet. Åland och andra självstyrande områden i Norden deltar redan ofta i det nordiska samarbetet, men det finns fortfarande förbättringsområden, bland annat vad gäller det så kallade Haga-samarbetet.

I april 2009 möttes de nordiska ministrarna med ansvar för samhällsskydd och beredskap på Haga slott i Stockholm för överläggningar för att stärka samarbetet, med visionen att fördjupa och bredda det nordiska samarbetet inom området samhällsskydd och beredskap.

Den första Hagadeklarationen (Haga I) antogs. Fyra år senare, 2013, antogs den andra Hagadeklarationen (Haga II). Deklarationen omfattar en gemensam vision: Ett starkt Norden utan gränser. Visionen siktar mot ett samhälle där sårbarheten minskar, samtidigt som förmågan att hantera allvarliga olyckor och kriser och återställa funktionalitet stärks.

Tyvärr har de självstyrande områdena i den nordiska familjen inte inkluderats i detta samarbete, trots att alla – liksom Åland – har behörighet att stifta lagar och organisera verksamhet inom området civil beredskap. Självstyrande områden som Åland skall inkluderas i Haga-samarbetet. Även andra möjligheter att utvidga Ålands verksamhetsfält i det nordiska samarbetet bör utredas.

Starkare arbetarskydd på Åland

Arbetarskyddstillsynen har försvagats på Åland sedan man inte längre haft en egen inspektör på plats från och med 2022. Arbetarskydd kräver lokal närvaro – sporadiska inspektioner från fastlandet räcker inte. Åland behöver en egen arbetarskyddsinspektör som känner de lokala förhållandena och arbetsplatserna och som stöder samarbetet mellan myndigheter och intressenter. Detta är särskilt viktigt i ett område där många arbetsplatser saknar arbetarskyddsombud och där många invandrare arbetar med begränsad tillgång till stöd. Tillstånds- och tillsynsverket bör placera en permanent arbetarskyddsinspektör på Åland.